

Lapsi- ja perhejärjestöjen kannanotto perhevapaiden kehittämiseen

Julkaisuvapaa 21.4.2017 klo 9.00

Suomalaisiin perhevapaisiin kohdistuu muutospainetta, ja niin työmarkkinajärjestöt kuin useat puolueet ovat esittäneet omat ehdotuksensa perhevapaiden kehittämisestä. Lapsi- ja perhejärjestöt ovat pitkään vaatineet vanhempainvapaiden keston pidennystä, joustomahdollisuuksien lisäämistä sekä isälle korvamerkityn vapaan kasvattamista. Useimmat nyt esitetyt ehdotukset ovat tämän suuntaisia ja siten tervetulleita. Perhevapaiden kehittäminen on kuitenkin tapahduttava lasten ja vanhempien hyvinvoinnin edistämiseksi. *Esitettyjä heikennyksiä nykyiseen tilanteeseen vapaiden keston tai korvaavuustason kannalta ei tule hyväksyä.* Hoitovapaata voidaan leikkaamisen sijasta kehittää joustavampaan ja pienten lasten varhaiskasvatusta tukevaan suuntaan.

Perhevapaisiin lasketaan vanhempainvapaat ja pienten lasten hoidon järjestämiseen tarkoitettu hoitovapaa sekä näiden rahalliset korvaukset. Pienen lasten hoitoon kuuluvat olennaisesti myös varhaiskasvatuspalvelut eri muodoissaan. Perhevapailla ja varhaiskasvatuksella on kolme päätavoitetta:

- taata vauvan ja pienen lapsen oikeus perheeseen, hyvään hoitoon ja varhaiskasvatukseen
- edistää vanhempien mahdollisuutta yhdistää perhe ja työ-elämä omaan tilanteeseen sopivalla tavalla
- lisätä naisten ja miesten välistä tasa-arvoa vanhemmuudessa ja työmarkkinoilla

Lapsen etu on tärkein näkökohta lapsia koskeissa ratkaisuissa. Yksilön loppuelämän kehityksen kannalta ensimmäiset elinvuodet ovat erityisen keskeisiä. Riittävän pitkä perhevapaa mahdollistaa lapselle turvallisen hoivan sekä lapsen ja vanhempien välisen kiintymyssuhteen rakentumisen. Laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut edistävät lapsen kehitystä. Ensimmäisinä elinvuosina tärkeintä on turvallinen, pysyvä, rakastava ja virikkeitä antava ympäristö. Korostamme, että perheiden ja pienen lapsen tilanteet ja tuen tarpeet ovat yksilöllisiä. Joillekin lapsille pitempi kotonaolo sopii paremmin, toisille taas aikaisempi siirtyminen varhaiskasvatuspalveluihin on parempi vaihtoehto. *Perhevapaiden uudistaminen ei saa johtaa siihen, että perheet asettuvat perhevapaiden pitämisen suhteen eriarvoiseen asemaan.* Perhevapaiden pitämisen mahdollisuus on turvattava kaikille perheille ja vanhemmille riippumatta vanhemman työtilanteesta. Esimerkiksi työsuhteen määräaikaisuus, yrittäjäyys tai työttömyys voivat olla esteenä sille, että vanhemmat eivät voi jakaa perhevapaita haluamallaan tavalla. Myös perheiden monimuotoisuus tulee ottaa huomioon perhevapaoikeuksien määrittelyssä. Yhden vanhemman perheillä tulee olla oikeus vastaavaan määrään ansiosidonnaisesti korvattuja perhevapaaapäiviä kuin kahden vanhemman perheillä.

Keskeinen korjaamista kaipaava epäkohta on **vanhempainvapaan vähimmäistasoisen päivärahan** matala taso. Se on tällä hetkellä 23,73 euroa arkipäivältä eli runsaat 140 euroa viikossa. Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on todennut, ettei vanhempainpäivärahan vähimmäismäärä täytä Euroopan sosiaalisen peruskirjan edellyttämää tasoa. YK:n lapsen oikeuksien komitea on myös kehottanut Suomea tehostamaan pyrkimyksiään tukea vähäosaisia perheitä sekä takaamaan kaikille lapsille oikeuden riittävään elintasoon.

Suomalaiset lapsiperheiden vanhemmat toivovat, että **työn ja perheen yhdistämiseen tulisi lisää joustoja** (Väestöliiton perhebarometrit 2010 ja 2014). Nuorista lapsettomista aikuisista kaksi viidestä sanoo, että lykkää lapsen saantia koska olisi vaikeaa yhdistää työtä ja pienen lapsen hoitoa (Väestöliiton Perhebarometri 2015). Perheen, opiskelun ja työelämän sujuva yhdistäminen koskee perhevapaiden kannalta mahdollisuutta käyttää vapaita useammassa jaksossa, pitää vapaata osa-aikaisena ja mahdollisuutta siirtää tarvittaessa vapaata

myöhempään ajankohtaan. Perhevapaita voisi joskus hyödyntää joku muu kuin lapsen vanhempi, esimerkiksi lapsen isovanhempi tai muu läheinen henkilö. Järjestöt pitävät tärkeänä kehitystä, jossa suomalaiset yritykset tarjoavat työntekijöilleen perhevapaita myös lastenlasten tai sisarusten lasten hoitoon.

Hoitovapaa on Suomessa ollut hyvin suosittu vaihtoehto lapsen hoidon järjestämiseksi vanhempainvapaan jälkeen. Useimmat perheet haluavat hoitaa lasta kotona siihen asti, kunnes lapsi on noin 1.5–2-vuotias. Hoitovapaita on mahdollista kehittää esimerkiksi porrastamalla tukea lapsen iän mukaan niin että tuki alenee lapsen iän myötä. Myös osa-aikatyön ja lapsen osittaisen kotihoidon yhdistäminen on jäänyt Suomessa vähälle huomiolle. Osittaisen hoitovapaan ja joustavan hoitorahan käyttöä voidaan lisätä parantamalla osa-aikatyön käytäntöjä työpaikoilla sekä sovittamalla varhaiskasvatuksesta perittäviä maksuja hoidon tarpeen mukaan.

Perhevapaiden tasaisempi jako isien ja äitien välillä lisää sukupuolten tasa-arvoa lasten hoivassa. Isien perhevapaiden käytön lisääminen toteutuu parhaiten pidentämällä isälle korvamerkittyä ansiosidonnaista vanhempainvapaata. Sitä ei pidä tehdä leikkaamalla vapaasti jaettavaa olevaa vanhempainvapaata, kuten joissakin perhevapaamalleissa on esitetty. Äitien kytköstä työmarkkinoihin voidaan tukea tarjoamalla tukea ja koulutusta perhevapailla olleille, vailla pysyvää työpaikkaa oleville äideille. Koska kaikki isät eivät käytä perhevapaita, perhevapaiden keston leikkaaminen ei kohtelee perheitä tasapuolisesti.

Varhaiskasvatuspalveluiden saatavuudella ja laadulla sekä asiakasmaksujen edullisuudella on keskeinen merkitys työn ja perheen yhteensovittamisessa. Viimeaikaisessa keskustelussa varhaiskasvatuksen tarjonta ja laatu on kuitenkin jäänyt vähemmälle huomiolle. Varhaiskasvatuksen keskeiset laatutekijät ovat riittävän pienet ja pysyvät lapsiryhmät, koulutettu ja sitoutunut henkilökunta, joka ei vaihdu liian usein, sekä hyvä yhteistyö vanhempien kanssa. Viime aikoina tilannetta on heikennetty kasvattamalla päiväkotien ryhmäkokoja ja rajaamalla subjektiivista päivähoito-oikeutta. Nämä molemmat ovat heikennyksiä lasten ja perheiden kannalta. Ne heikentävät myös työn, koulutuksen ja perheen joustavaa yhteensovittamista. Kotihoidontukeen tehtävät uudistukset vaikuttavat myös päivähoitopalvelujen kysyntään. Mikäli tukeen suunnitellaan leikkauksia, varhaiskasvatuksen piiriin tulee enemmän lapsia, ja laadun takaaminen vaatii selvästi nykyistä enemmän resursseja. Myös kotiin annettavat palvelut, kuten pikkulapsiperheiden kotipalvelut, ovat tärkeä osa perheiden tukemista ja arjen helpottamista.

Lapsi- ja perhejärjestöt esittävät, että

- Lapsen etu on ensisijainen perhevapaita koskevassa uudistamistyössä. Lasten ja perheiden erilaiset ja yksilölliset tarpeet huomioidaan. Erityyppisten perheiden yhdenvertaisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota.
- Ansiosidonnaista vanhempainvapaata pidennetään kokonaisuudessaan siihen asti, kunnes lapsi on täyttänyt 18 kuukautta. Isälle kiintiöityä ansiosidonnaista vapaata pidennetään lyhentämättä äidin ja tällä hetkellä tarjolla olevaa ansiosidonnaista vapaata.
- Perhevapaat jaetaan lähtökohtaisesti kummankin vanhemman kesken tasan. Vanhemmat voivat kuitenkin halutessaan luopua osasta omaa perhevapaataan ja siirtää toiselle vanhemmalle osuutensa, lukuun ottamatta kiintiöityä osuutta. Vanhempi voi myös siirtää osan perhevapaasta jollekin toiselle henkilölle (isovanhempi, muu henkilö), joka vastaa lapsen hoitamisesta.
- Vanhempainpäivärahan minimitasoa nostetaan.
- Kotihoidontukea porrastetaan niin, että tuki on korkeampaa alkuvaiheessa ja laskee lapsen iän myötä.

- Varhaiskasvatuksen tarjontaa ja laatua varmistetaan niin, että ryhmät ovat kooltaan lapsen ikävaiheeseen sopivia ja pysyviä ja että henkilökunta on pysyvää ja pätevää.

Lisätietoja:

Toimitusjohtaja Eija Koivuranta, Väestöliitto, 050 574 1775

Johtava asiantuntija Esa Iivonen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 050 411 1562

Helsingissä 21.4.2017

Toimitusjohtaja Eija Koivuranta, Väestöliitto ry

Pääsihteeri Riitta Särkelä, Ensi- ja turvakotien liitto ry

Toiminnanjohtaja Kai Laitinen, Erityishuoltojärjestöjen liitto EIJÄ ry

Toiminnanjohtaja Hanna Heinonen, Lastensuojelun Keskusliitto ry

Pääsihteeri Milla Kalliomaa, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Projektipäällikkö Anna Moring, Monimuotoiset perheet – verkosto

Pääsihteeri Arja Sutela, Nuorten ystävät ry

Pääsihteeri Hanna Markkula-Kivisilta, Pelastakaa lapset ry

Toiminnanjohtaja Jari Ketola, Pesäpuu ry

Toiminnanjohtaja Ulla Siimes, Suomen Vanhempainliitto ry

Toiminnanjohtaja Pauliina Lampinen, Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö